

vorih. V tem oziru je ta knjiga verno zrcalo gostobesednega leta 1848.; tuintam se čita kakor zapisnik o kaki seji in je tudi res vestna kronika o dogodkih tedanjega leta ter ima za nekatere nastopajoče osebe veljavo dnevnika. Spričo teh posebnosti se nam včasih zdi; da nimamo pred seboj beletrističnega spisa, ampak kako tajnikovo poročilo. Pripoveduje se nam tako ogromno mnogo „sitnic“, da ne pridejo dogodki velike zgodovinske važnosti do prave veljave. Jelačić n. pr. in Gaj, manj Vraz, se nam najprej referatno predočujejo koscema tolikokrat, da nas naposled njih resnični nastop ne prime tako, kakor se že naprej veselimo. Sploh je škoda, da v spisu tako gospoduje „riječ“ — beseda; naj bi se raje uprizarjali čini. Tako je postala knjiga zelo poučna, informativna, osobito za tedanje šege in navade, a premalo impulzivna; zato morda ne prepoznamo velikanskega pomena onega burnega leta.

Sicer so morda motimo, išoč v dogodkih onega leta le veličine, in pozabljamo, da so stali ob tistih dogodkih tudi ljudje, kakor smo mi, ne pa le orjaki, heroji. Prav zato moramo biti hvaležni dičnemu pisatelju, da nas je s čudovito temeljitim znanjem in z gorko navdušenostjo vpeljal v ono dobo; le mož, kakor je on, je mogel izvršiti tako delo. — Posebno zanimiv je vpogled v tedanje obiteljsko življenje; pisatelj nam podaja kaj verno sliko o srečnih plemenitaših, ki so imeli vsega dovolj; spoznamo pa tudi kmetiča tlačana, ki se mu je zdelo opasno znamenje, da se je baš istega leta odpravila tlaka. — V velike politiške borbe je vpleten roman dveh src z nesrečnim izidom.

Za pričujoče delo si je pripravil tla Gjalski že leta 1892. s povestnim spisom „Osvit“, ki ga je izdala omenjenega leta Mat. Hrvatska v „Zab. knj.“; tu vidimo jako zanimive „slike iz tridesetih godina“ in tu je pisatelj na str. 194. že naprej upravičeval naš spis „Za mat. riječ“; na ugovor: „Može li biti ciljem samim jezik? Što je jezik? Tek sredstvo. Cilj mora biti moralno savršenstvo, sloboda, blagostanje. Ako se budemo borili za sredstvo, a pustili glavno, kuda ćemo doći?“ odgovarja tako: „Blagostanje, sloboda, savršenstvo — sve to zavisi od osnovne potrebe, a to je, da budemo svoji, to jest, da smijemo u svojem jeziku ne samo Bogu se moliti, već i u njem misliti i raditi za to blagostanje, slobodu i savršenstvo.“

Sedanji realni svet sodi često drugače; s tem pa ni rečeno, da bi se ne mogli ogrevati tudi za ideale, ki jim načeluje klik „za materinsku rječ.“

*Dr. Jos. Tominšek.*

**Cvijić J. dr.** Promatranja o etnografiji makedonskih Slovena. Drugo popunjeno izdanje. Beograd, knjižara Gece Kona. 1906., 69 strani + statistična tabela — Pisec te brošure, moderen „Ilir“, je drugod po svetu bolj znan nego pri nas; Srb Cvijić je geograf s svetovnim imenom; natančneje ga je Slovencem predstavil gosp. dr. Zupanič v 7. številki letošnjega „Slovana“, kjer se nahaja tudi Cvijićeva slika. — Macedonsko etnografsko vprašanje je eno izmed najtežjih in najbolj zapletenih. Narodna masa macedonskih Slovanov nima določene nacionalne zavesti, ni imela samostalne zgodovinske prošlosti, nima svojega knjižnega jezika; ni torej zanesljivih etnografskih znakov, na katerih osnovi bi se narodne slovanske mase označile kot srbske ali bolgarske. Nadalje komplikujejo to vprašanje nacionalne in versko-nacionalne propagande. Tuji pisatelji so dobivali informacije od intelligence enega izmed balkanskih narodov, drugi so delali samostalneje, a skoro nobeden ni znal niti srbskega niti bolgarskega jezika. Zato je Cvijić uverjen, da so vsa današnja vladajoča mnenja o etnografiji macedonskih Slovanov osnovana na pomotah, zlasti na krivi misli, kakor da je ime „Bugarin“, kakor se praviloma nazivljejo

macedonski Slovani, etnografsko ime, dalje na popolnoma nekritičnih tujih etnografskih kartah in statističnih tabelah. Cvijićeva znanstvena misel je torej: Macedonski Slovani v svoji masi nimajo nikakega narodnega čuta, ne bolgarskega, ne srbskega, pač pa imajo predispozicije, da sprejmo bolgarski ali srbski narodni čut in da se brzo izpremene v Bolgare ali Srbe. Ali pa more ta znanstvena konstelacija služiti za osnovo politične rešitve macedonskega vprašanja? Bo pač zopet tako: masa ne bo dala pravca politiki, marveč politika masi. — Določeno slovansko čuvstvovanje, a nedoločeno nacionalno čuvstvovanje in nedostatek narodne zavesti pri Macedoncih primerja Cvijić čuvstvovanju tako zvanih „Kranjcev“ ali „Kajkavcev“ v Hrvatski, ki baje kolebajo med Srbi in Hrvati, ali so v bistvu postali Hrvati radi vere in drž. organizacije — ali misli tu Cvijić na zagorske Hrvate?

*Dr. Fr. Ilešič.*

**Milan Begović: Venus victrix.** Komedija u jednom činu. Spljet 1906.

Šestindvajset let star, suhoparen starinoslovec ima petindvajsetletno lepo ženo, ki ji je tridesetleten junak ljubši nego njen mož — to je naposled mogoče in včasih verjetno in za burko navadno potrebno. Neverjetno in nepotrebno pa je, da ta mož apostrofira ženko, ki je prečitala z njim vse pesnike grške in rimske, tako-le: „Bolje je imeti najgršo, a pametno ženo, nego stvor, ki je sicer prekrasen, a glup in neveden“. — Ako ta šestindvajsetletni mož pove v obraz te besede svoji lepi mladi ženi zato, ker ona nima zmisla za vrednost nekega starega novca, in mu ona na take in podobne besede ne ve nič drugega odgovoriti kakor cinični stavek: „Žene niso redke kakor stari novci“, ne da bi se morda zavedala, kako visoko ceni s tem svojo vrednost, potem ne uvidimo, čemu je treba koncem igre zapaliti hišo, kjer stanuje ta ljubeznivi parček, zapaliti v to svrhu, da dobi ljubček priliko, javno ugrabiti to ženko starega lažiučenjaka, a očitnega suroveža. Zakaj ni prišel ljubček n. pr. lepo po obedu po svojo ljubico, ki se mu itak siloma obeša na vrat? Njen mož bi se je, ako uvažujemo njegovo vedenje, gotovo rad iznebil; saj sploh ne vemo, zakaj se je navezal na to žensko. Vsekakor mu mora biti ljubo, da bo sam s svojim kipom „Venere zmagovalke“ (Venus victrix), ki je dal „komediji“ naslov.

Vsebina je torej dokaj čudna, a zasnova je spretna, razvoj živahen in igra učinkuje v ustih dobrih igralcev, kolikor nam je znano, dokaj dobro. Igrala se je v pretekli sezoni i v Zagrebu i v Ljubljani.

*Dr. Jos. Tominšek.*

## Splošni pregled

**Prevodi iz tujih jezikov.** Gospod Fr. Virant nam naznanja, da prevaja iz poljščine roman B. Prusa: Placówka (Straža) in K. Prezerwa - Tetmajerja zbirko črtic in novel: „Melancholia“.

**Hrvati — Srbi.** Prikazujuči mojo knjigo: „Das serbische Volkslied in der deutschen Literatur“ u „Ljubljanskem Zvonu“ (VI. sv. 1906), zamerio mi je g. Janko Bratina, što narodne pesme, o kojima je onde reč, naživam samo srpskima, ne i hrvatskima. Budući da mi je mnogo do toga stalo, da se takav naziv ne tumači krivo, molim poštovano uredništvo, da mi dopusti objasniti stvar u svome listu.